

REGION

Obszar charakteryzujący się względną jednolitością cech środowiska naturalnego (regiony geograficzne, biogeograficzne, zoogeograficzne, klimatyczne) lub zjawisk społeczno-kulturowych (regiony gospodarcze, ekonomiczne, językowe, religijne, historyczne, etniczne, kulturowe).

Regiony są wprawdzie od siebie oddzielone, ale granic między nimi z reguły nie daje się wyznaczyć precyzyjnie, podobnie jak nie muszą się pokrywać regiony geograficzne i kulturowe. Przykładem jest tu np. Egipt, który wedle podziału geograficznego na kontynenty należy do Afryki, lecz kulturowo, w tym historycznie i językowo, do regionu basenu Morza Śródziemnego (wobec kultur starożytnych Morze Śródziemne pełniło rolę nie oddzielającą, ale łączącą, przyczyniając się to powstania regionu). Wyjątkiem są granice regionów administracyjnych (politycznych), które mogą, choć nie muszą, opierać się na wyznacznikach kulturowych (w tym historycznych, językowych, gospodarczych). Regiony mogą funkcjonować formalnie (w nazwach, statystykach, atlasach) lub nieformalnie (w tradycji słownej).

Specyficznymi regionami łączącymi w sobie cechy zarówno geograficzne, jak i antropogeniczne, są regiony turystyczne, których wyróżnieniu służą aspekty wizualne, często kojarzone z krajobrazem i wpływające na jego estetykę (tzw. walory krajobrazowe, np. malowniczo położona wieś), zasoby naturalne (czyste środowisko, powietrze, woda wpływające na jakość życia), sposoby gospodarowania (niezagrażające zasobom naturalnym), wynikające z nich i budujące wyjątkowość regionu produkty (sery, wina, wędliny), powierzchowność mieszkańców (cechy etniczne, sposoby ubierania się), religia (i obecność świątyń), ukształtowanie terenu i infrastruktura zachęcające do określonych aktywności (narty, wspinaczka, jazda na rowerze), losy historyczne czy język (dialekt), którym posługują się mieszkańcy, wyjątkowość kuchni (opartej na lokalnych produktach i sposobach przyrządzania dań).

Region to także obszar wyróżniony ze względu na obowiązujące standardy myślenia. Livingstone zwraca uwagę, że wiedza zależy od świadomości (w tym regionalnej), ale również tradycji w stylu myślenia czy opcji politycznej, np. w niektórych regionach świata obowiązują uzasadnienia naukowe, w innych religijne, mitologiczne lub magiczne; filozofia angielska jest raczej empiryczna, francuskiej bliżej do racjonalizmu, niemieckiej – do mistycyzmu. Z drugiej strony wiedza ma zdolność przekraczania granic regionów: chińska alchemia przyczyniła się do rozwoju europejskiej medycyny, arabskie metody pomiarów powierzchni miały wpływ na europejską kartografię, pisma Ptolemeusza znalazły szerszy odbiór dopiero po przetłumaczeniu ich w Bagdadzie. Regionalnie zakorzenione sposoby myślenia mogą mieć wpływ na inne przestrzenie życia, w tym na krajobraz (ochronę środowiska, sposoby życia).

Regiony w sensie geograficznym podlegają badaniom geograficznym (np. geografia regionu), w sensie społeczno-kulturowym etnologii (badaniom folklorystycznym, dialektologicznym). Regiony wyróżniane zarówno ze względu na czynniki geograficzne, jak i kulturowe (wzajemne powiązanie cech kultury i środowiska naturalnego) podlegają badaniom geografii humanistycznej, antropologii kulturowej, psychologii środowiskowej, historii, językoznawstwa, ekonomii, demografii i innych nauk społecznych. Regiony geograficzne charakteryzują się względną trwałością (zmiany w nich zachodzące wynikają np. ze zmian klimatycznych, globalnego ocieplenia, stepowienia terenu, itd.), natomiast społeczno-kulturowe ulegają zmianom częściej i szybciej (np. migracje ludności

przyczyniają się do rozprzestrzeniania określonych wzorów kulturowych – w tym religijnych – czy wzorów gospodarki, np. kapitalizm dominuje w krajach przypisanych do kulturowego regionu zwanego Zachodem lub euroatlantyckim kręgiem kulturowym).

Ruchem społeczno-kulturowym (politycznym) dążącym do wyodrębniania regionu jest regionalizm. Przedstawiciele ruchu dysponują szeregiem narzędzi, których celem jest poszukiwanie oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej. Należą do nich np. akty prawne służące ochronie lokalnego środowiska materialnego (w tym naturalnego i kulturowego), badania nad folklorem i kulturą działające na rzecz promocji używania odpowiednich nazw, odkrywania dziedzictwa kulturowego, lokalnej literatury i poezji, tworzenie instytucji, których zadaniem jest pobudzanie regionalnej świadomości mieszkańców poprzez budowanie (czasem wynajdywanie) tożsamości, mitologii wzmacnianej symbolami regionalnymi – pomnikami, flagami, kultem bohaterów (Paasi, Cresswell) – z którą mieszkańcy mogliby się identyfikować i która może mieć przełożenie na organizację wydarzeń kulturalnych. Regionalizm jest przeciwwagą dla ruchów globalizacyjnych (Giddens, Relph).

[M.G.]

Literatura:

Bailey, Robert G. *Ecosystem Geography*. New York: Springer-Verlag, 1996.

Cresswell, Tim. *Place: a Short Introduction*. Malden-Oxford-Carlton: Blackwell Publishing, 2004.

Entrikin, J. Nicholas. *The Betweenness of Place: Towards a Geography of Modernity*. London: Macmillan, 1991.

Giddens, Anthony. *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. London: Profile, 1999.

Harvey, David. *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Cambridge: Blackwell Publishers, 1996.

Kondracki, Jerzy. *Podstawy regionalizacji fizycznogeograficznej*. Warszawa: PWN, 1969.

Livingstone, David N. *Science, Space and Hermeneutics, The Hettner Lectures 2001*. Heidelberg: University of Heidelberg, 2002.

Makowski, Jerzy. *Geografia fizyczna świata*. Warszawa: PWN, 2007

Paasi Anassi. „Place and Region: Regional Worlds and Words.” *Progress In Human Geography*, 26:6 (2002): 802-811.

Relph, Edward. *Place and Placelessness*. London: Pion Limited, 1976.

Tilley, Christopher. *A Phenomenology of Landscape: Place, Paths and Monuments*. Oxford: Berg, 1994.